

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

ΕΤΟΣ 8ον - ΑΡΙΘΜ. 165

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1977

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

- Έκλογή νέων Μητροπολιτών..... 2
- Νέος βοηθός Έπίσκοπος τῆς
    'Ι. 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αμερικῆς..... 2

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

- Δυσκολίαι εἰς τόν διάλογον μεταξύ 'Ορθοδόξων
    καί 'Αγγλικανῶν: ἀπόψεις ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν..... 3
- 'Ἡ ἀνταπόκρισις τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν
    εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν σεισμοπαθῶν τῆς Ρουμανίας... 6
- 'Ενίσχυσις τῆς ἔξωτερικῆς ἱεραποστολῆς ὑπό
    τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος..... 7
- 'Ἡ Β' Γεν. Συνέλευσις τοῦ Συμβουλίου τῶν
    'Εκκλησιῶν Μέσης 'Ανατολῆς..... 7
- 'Ορθόδοξος ὁμολογία τοῦ Καθολικοῦ τῆς Συριακῆς
    'Εκκλησίας τῆς Ν. 'Ινδίας..... 8

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

- 'Ἡ ὁμολογία Χριστοῦ εἰς τήν ὀρθόδοξον μαρτυρίαν
    καί τὰς οἰκουμενικάς σχέσεις : ὁμιλία τοῦ σεβ.
    Μητροπολίτου Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνοῦ..... 9

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....12

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΤÉΛÉGR. ORTHODOXIA-GENÈVE * TÉL. (022) 58 16 29 * 37, CHEMIN DE CHAMBÉSÝ, 1292 CHAMBÉSÝ-GENÈVE, SUISSE

'Ἡ "Ἐπίσκεψις" ἐπιδιώκει νὰ ἐνημερώνη τοὺς ἀναγνώστας τῆς περὶ τῆς ζωῆς τῶν 'Εκκλησιῶν. Δὲν φέρει εὐθύνην διὰ τὰς ἀπόψεις τῶν
ἐκφραζομένων εἰς τὰς δημοσιευομένας εἰδήσεις. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευσις τοῦ περιεχομένου τοῦ Δελτίου μέ ἀπλήν ἐνδειξίν τῆς
προελεύσεως.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ- Ἐκλογή νέων Μητροπολιτῶν.

Τὴν Τρίτην, 15 Μαρτίου ἐ.ἔ., ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξελέξεν, εἰς διαδοχὴν τοῦ ὑποβαλόντος τὴν παραίτησιν αὐτοῦ σεβ. Μητροπολίτου πρώην Γέροντος Δέρκων κ. Ἰακώβου (ἴδε "Ἐπίσκεψιν", ἄρ. 164), τὸν μέχρι τοῦδε Μητροπολίτην Πριγκηποννήσων σεβ. κ. Κωνσταντῖνον. Προηγουμένως, ἡ Ἀ. καὶ Ἰ. Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἶχε λάβει τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἐφεξῆς ἡ Ἱερά Μητρόπολις Δέρκων παύσῃ συγκαταλεγομένη μεταξὺ τῶν γεροντικῶν Μητροπόλεων.

Εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Πριγκηποννήσων ἐξελέγη, εἰς τὴν θέσιν τοῦ μετατεθέντος Ἱεράρχου, ὁ μέχρι τοῦδε σεβ. Μητροπολίτης Σωζοπόλεως κ. Ἀγάπιος.

- Νέος βοηθός Ἐπίσκοπος τῆς Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς.

Τὴν Τρίτην 8 Μαρτίου ἐ.ἔ. ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Βοηθός Ἐπίσκοπος τῆς Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτέ διαλαμψάσης Ἰ. Ἐπισκοπῆς Χριστουπόλεως ὁ Ἀρχιμ. Ἀνθιμος Δρακονάκης. Ὁ νέος Βοηθός Ἐπίσκοπος ὑπηρετεῖ ἀπὸ τοῦ 1971 ὡς προϊστάμενος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

- Δυσκολίαι εἰς τόν διάλογον μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ἀγγλικανῶν: ἀπόψεις ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν.

Παρ' ὅλα τά θετικά βήματα, τά ὁποῖα ἔχουν σημειωθῆ εἰς τόν οἰκουμενικόν διάλογον μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ἀγγλικανῶν, οὗτος διέρχεται προσφάτως δυσχερείας τινάς, ὡς διαπιστώνουν δύο ὀρθοδόξοι ἱεράρχαι, ἔχοντες ἐν προκειμένῳ βαρύνουσαν γνώμην. Πρόκειται διὰ τόν σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Θυατείρων καί Μ. Βρετανίας κ. Ἀθηναγόραν καί τόν σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας εἰς Βρυξέλλας κ. Βασίλειον (Κριβοσέϊν). Ἀμφότεροι οἱ ἱεράρχαι οὗτοι εἶναι μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων-Ἀγγλικανῶν.

Οὕτω, ὁ σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων, εἰς τήν Εἰσήγησιν τήν ὁποῖαν ἀνέγνωσεν ἐνώπιον τῆς 12ης Συνάξεως τοῦ Ἱ. Κλήρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς αὐτοῦ τήν 6 Μαρτίου 1977 εἰς Λονδῖνον καί ἡ ὁποία φέρει τόν τίτλον: "Νέα ἐμπόδια εἰς τήν πορείαν τῆς Χριστιανικῆς ἐνότητος", παρατηρεῖ ὅτι αἱ πραγματοποιηθεῖσαι καί ἐφέτος εἰς τήν Ἀγγλίαν κατά Ἰανουάριον θρησκευτικά τελεταί καί ὁμιλίαι περί τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως καί τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν ἐδείκνυον μίαν μείωσιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τό ἔργον αὐτό. Μεταξύ τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τοῦτο, ὁ Εἰσηγητής ἀναφέρει "τό νέον πρόγραμμα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τό ὁποῖον δείχνει ὅτι ὁ μέγας αὐτός ὀργανισμός τείνει εἰδικευόμενος εἰς τήν κοινωνιολογίαν καί ὄχι κυρίως εἰς τήν Χριστολογία καί τήν ἐνότητα τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου"· πρόσφατα δημοσιεύματα τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου ἐπικρίνουν ὠρισμένα ἀποτελέσματα τῆς τάσεως ταύτης.

Ὁ Εἰσηγητής ἀναφέρεται ἐν συνεχείᾳ εἰς τήν πρόσφατον κίνησιν, ἡ ὁποία προήλθεν ἀπό τὰς λεγομένας Ἐλευθέρας Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας καί ἡ ὁποία διετύπωσε πρὸς τήν Ἀγγλικανικήν, τήν Ρωμαιοκαθολικήν καί τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλη-

σίαν 10 θέσεις ὡς βάσεις τῶν μεταξύ των ἐπαφῶν διὰ προσέγγισιν. Σχετικῶς πρὸς τὰς θέσεις ταύτας ὁ σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ τέως Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας Λόρδου Μιχαήλ Ράμσεϋ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, ἀπήντησεν ὅτι αἱ ἐξ αὐτῶν ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν τῶν χειροτονημένων Κληρικῶν, εἰς τὴν σύνταξιν Ἀκολουθίας Βαπτίσματος κοινῆς δι' ὅλας τὰς ὡς ἄνω Ἐκκλησίας ὡς καὶ εἰς μίαν κοινῶς ἀποδεκτὴν Εὐχαριστίαν ὄχι μόνον δέν θά πρέπει νά γίνουν δεκταί ὑπὸ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὔτε καὶ νά συζητηθοῦν ὑπ' αὐτῆς, ἐφ' ὅσον αὗται ἀντιτίθενται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς καθ' ὅλου Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως ὁ Εἰσηγητής, ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοινήν δήλωσιν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Ἀγγλικανῶν θεολόγων, γενομένην τὸν Ἰανουάριον 1977 εἰς Βενετίαν, διὰ τὴν ἀναγνώρισιν κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀυθεντίας ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, παρατηρεῖ ὅτι, ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου, ἡ ἀναγνώρισις αὕτη δύναται νά θεωρηθῆ ὡς καλὸς οἰωνός διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ στόχος οὗτος προηγεῖται φυσικῶς τῶν προσπαθειῶν δι' ἐνότητα Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς.

Ἐν τούτοις, ὁ Εἰσηγητής παρατηρεῖ, οἱ Ὁρθόδοξοι δέν δύνανται νά εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὴν ἀοριστίαν, μέ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νά περιβάλλῃ τὸ θέμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀυθεντίας. Τὸ θέμα αὐτὸ ἀνακύπτει ἰδιαιτέρως ὀξύ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Αὐτοκεφάλων Ἀγγλικανικῶν Ἐκκλησιῶν, μέ τὰς ὁποίας δέν εἶναι σύμφωνος ἡ Καντουαρία καὶ τὸ Συνέδριον τοῦ Lambeth. Καὶ τοῦτο διότι τὰ δύο αὐτὰ Κέντρα δέν δύνανται ἀυθεντικῶς νά ἐπέμβουν καὶ νά σταματήσουν ἢ καὶ νά ἀκυρώσουν ἀποφάσεις μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως π.χ. ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀφορᾷ εἰς τὴν χειροτονίαν τῶν γυναικῶν εἰς Ἱερεῖς καὶ Ἐπισκόπους καὶ ἡ ὁποία ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Ἐπισκοπελιανῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (Μιννεάπολις, Αὐγούστος 1976) καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Καναδά.

"Δικαίως, ὅθεν, ἐρωτοῦν οἱ Ὀρθόδοξοις ποῦ εὕρισκεται τό κριτήριον εἰς τήν Ἀγγλικανικήν Ἐκκλησίαν;... ὁ Ἐπίσκοπος Jonathan Sherman τῆς Ἐπισκοπελιανῆς Ἐπισκοπῆς Long Island τῆς Νέας Ὑόρκης ἀποφαίνεται ὅτι 'εἰς τήν Ἀγγλικανικήν Κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν οὐδεμία Ἐκκλησία κυβερνᾶται ὑπό ἄλλης ἀνωτέρας αὐθεντίας, εἰ μή ὑπό τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τοῦ ὀρισθέντος ὑπό τοῦ ἰδικοῦ της Καταστατικοῦ, διά τήν διατήρησιν τοῦ ὁποίου κάθε ὑποψήφιος Ἐπίσκοπος ὀρκίζεται πρό τῆς χειροτονίας αὐτοῦ'. Ποῖον λοιπόν κριτήριον θά ἐμποδίση μίαν τῶν Ἀγγλικανικῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καίτοι συνδεομένην μέ τήν Καντουαρίαν, τῆς ὁποίας τήν πίστιν ὁμολογεῖ, νά προβῆ εἰς ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι ἀντιτίθενται πρός τήν πίστιν καί τήν πρᾶξιν εἰκοσι αἰῶνων τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καί εἰς τήν ἔνταξιν κεφαλαίων εἰς τό σῶμα τῆς Διδασκαλίας ἀπαραδέκτων ὑπό τῶν ἄλλων Χριστιανῶν;" "Διότι, ὡς ὁ Εἰσηγητής παρατηρεῖ, "αἱ παράτολμοι ἀπόψεις τῶν (ἀγγλικανῶν) θεολόγων εἰς τό βιβλίον "Christian Believing" (περί ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως κλπ.) "ὄχι μόνον τό χάσμα μεταξύ ἁμβωνος καί θεολογικῆς ἔδρας δείχνουν ὡς διευρυνόμενον, ἀλλά κυρίως φανερόν τήν ἀνάγκην αὐθεντίας, δυναμένης νά περιφρουρήσῃ τήν πίστιν καί νά ἐνθαρρύνῃ τήν ἐμμονήν τῶν Ἀγγλικανῶν Χριστιανῶν εἰς τήν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν".

Ἐκφράζων τό αὐτό πνεῦμα, ὁ σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Βασίλειος Κριβοσέϊν, εἰς προσφάτους δηλώσεις του εἰς τό Service Orthodoxe de Presse (S.O.P.) τῶν Παρισίων, ἐκδηλώνει τήν ἀπογοήτευσίν του διότι, παρ' ὅλας τὰς κοινὰς ἀποφάσεις Ὀρθοδόξων καί Ἀγγλικανῶν κατὰ Ἰούλιον-Αὐγουστον 1976 εἰς Μόσχαν, ἀφορῶσας εἰς τήν ἀπάλειψιν τοῦ "ἐκ τοῦ υἱοῦ" ἐκ τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας ὑπό τῶν Ἀγγλικανῶν ὡς καί τήν ἀνάληψιν τῆς ὑποχρεώσεως ἐκ μέρους των, νά καταστήσουν γνωστήν εἰς τὰς Ἐκκλησίας των τήν σταθεράν ἀντίθεσιν τῶν ὀρθοδόξων εἰς τό θέμα τῆς ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν, ἡ Ἐπισκοπελιανή (= Ἀγγλικανική) Ἐκκλησία τῆς Μιννεαπόλεως ὄχι μόνον διετήρησε τό "ἐκ τοῦ υἱοῦ" εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀλλά καί ἐπανεισήγαγε τοῦτο εἰς λειτουργ-

γικά κείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχε τοῦτο ἀφαιρεθῆ ἰσχυρό-
 νως ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἐγκρισιν τῆς χειροτονίας τῶν
 γυναικῶν καὶ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀμέσου χειροτονίας πέντε
 ἐξ αὐτῶν ὡς ἱερέων. Ὁ σεβ. Βασίλειος ἐκφράζει, κατακλείων,
 τὴν ἀνησυχίαν τοῦ διὰ τὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τοῦ διαλόγου Ὀρθο-
 δόξων καὶ Ἀγγλικανῶν ἐκ τῶν ἀποφάσεων τούτων.

- Ἡ ἀνταπόκρισις τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὰς
ἀνάγκας τῶν σεισμοπαθῶν τῆς Ρουμανίας.

Σύσσωμος καὶ πολὺπλευρος ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ τῶν
 Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ βαρὺ πένθος τοῦ Ρουμανικοῦ
 λαοῦ καὶ τὰς ἐπειγούσας ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι προέκυψαν ἀπὸ
 τὸν καταστρεπτικὸν σεισμόν τῆς 4 Μαρτίου. Οὕτω, ἡ Α.Θ.Π.
 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Δημήτριος, εἰς τηλεγράφημα
 αὐτοῦ πρὸς τὴν Α.Μ. τὸν Πατριάρχην Ρουμανίας κ. Ἰουστι-
 νιανόν, ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ συμπάθειαν διὰ τὰ θύμα-
 τα τῆς καταστροφῆς. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ Ὀρθόδοξος Διεπισκοπικὴ
 Ἐπιτροπὴ Γαλλίας (εἰς τὴν ὁποίαν μετέχουν τέσσαρες ἐπίσκο-
 ποι ἀνήκοντες εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως, Μόσχας
 καὶ Βουκουρεστίου) ἀπηύθυνεν ἐπείγουσαν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν
 ὁποίαν λέγεται, ὅτι "ἡ Ρουμανικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία
 ἐπλήγη ἢ ἰδίᾳ ἀμέσως" ἐκ τοῦ σειμοῦ, ὅτι ὁμως, πέραν τούτου,
 "ὅπως εἰς ὅλας τὰς σοβαρὰς στιγμὰς τῆς ἱστορίας τῆς Ρουμα-
 νίας, εἶναι αὕτη ἀδιαχώριστος ἀπὸ τὸν λαόν καὶ τὸν πόνον του".
 Ἡ ἐκκλησις ζητεῖ ὅπως ἡ διεθνὴς ἀλληλεγγύη ὀργανωθῆ καὶ ὅπως
 "ἡ προσπάθεια προσευχῆς καὶ κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν, τὴν ὁποίαν ἡ
 Ἐκκλησία ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς, προσανατολισθῆ πρὸς τὴν Ρουμανίαν".
 Ἐπίσης ἀνεκοινώθη, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος προσέφερεν,
 ὡς πρώτην δόσιν, πρὸς τοὺς σεισμοπλήκτους μεγάλον ἀριθμὸν
 κλινοσκεπασμάτων καὶ ρουχισμοῦ.

- Ένίσχυσις τῆς ἑξωτερικῆς ἱεραποστολῆς ὑπὸ τῆς
Έκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας τῆς Έκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὅπως ἀναπτύξη τὸ ἔργον τῆς ἑξωτερικῆς ἱεραποστολῆς, ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία αὐτῆς διέθεσε, κατὰ τὸ ἔτος 1976, τὸ ποσὸν τῶν 6 ἑκατομμ. δραχμῶν, κατανεμηθὲν εἰς βοήθειαν πρὸς τὰς ἱεραποστολικὰς Έκκλησίας, εἰς ἀγορὰν καὶ ἀποστολὴν εἰδῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου (ἱερῶν εἰκόπων, ἀμφίων κλπ.) ὡς καὶ εἰς τὴν παροχὴν ὑποτροφῶν εἰς ἀλλοδαποὺς φοιτητὰς προερχομένους ἀπὸ χώρας, ὅπου διεξάγεται σήμερον ὀρθόδοξος ἱεραποστολή.

- Ἡ Β' Γεν. Συνέλευσις τοῦ Συμβουλίου τῶν Έκκλησιῶν
Μέσης Ἀνατολῆς.

Συνῆλθεν εἰς Μπρουάνα τοῦ Λιβάνου μεταξὺ 1-4 Μαρτίου ἐ.ἔ. ἡ Β' Γεν. Συνέλευσις τοῦ Συμβουλίου τῶν Έκκλησιῶν Μέσης Ἀνατολῆς (ΣΕΜΑ). Κύριον ἔργον αὐτῆς ἦτο ἡ χάραξις νέων κατευθυντηρίων γραμμῶν τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Συμβουλίου ὡς καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ Προεδρείου τῆς Ἐκτελεστικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Συνέλευσις προέτεινε νέαν διάρθρωσιν τοῦ Συμβουλίου εἰς 10 τμήματα, ἥτοι : θεολογικῶν σπουδῶν, ὑπηρεσίας πρὸς τοὺς παλαιστινίους πρόσφυγας, χριστιανικῆς γραμματολογίας, νεολαίας, κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν, πληροφοριῶν, κοινωνικῆς προνοίας, ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης, τοῦ ρόλου τῶν γυναικῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν παιδείαν, τῶν σχέσεων μετὰ τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Έκκλησίας. Ὁ συντονισμὸς τῶν ὡς ἄνω τμημάτων γίνεται διὰ τῆς Γεν. Γραμματείας.

Ἡ Συνέλευσις ἐπανεξέλεξεν εἰς τό προεδρεῖον τοῦ Συμβουλίου τούς : σεβ. Μητροπολίτην Λαοδικείας κ. Ἰγνάτιον (Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας), σεβ. Ἐπίσκοπον Σαμουήλ (Κοπτική Ἐκκλησία) καί Δρα Ὀβάνες Ἀχαρονιάν (Ἀρμενική Ἐκκλησία). Εἰς τήν 15μελῆ Ἐκτελεστικήν Ἐπιτροπὴν ἐξελέγησαν ἵνα ἐκπροσωπήσουν τούς Ὀρθοδόξους, πλὴν τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Λαοδικείας, ὁ σεβ. Μητροπολίτης Καρθαγένης κ. Παρθένιος (Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας), ὁ κ. Γεώργιος Σάγιεχ (Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας), ὁ σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κυριακουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος (Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων) καί ὁ Δρ Ἀνδρέας Μητσιδης (Ἐκκλησία τῆς Κύπρου).

Εἰς τήν Γεν. Συνέλευσιν παρέστησαν, πλὴν ἄλλων, ὡς παρατηρηταί, ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν Δρ Οὐίλλιαμς καί ὁ Μέγας Πρωτοπρεσβύτερος κ. Γεώργιος Τσέτσης, Ἐκτελεστικὸς Γραμματεὺς διὰ τήν Μέσην Ἀνατολήν τοῦ Π.Σ.Ε. Οὗτος εἰς τὸν χαιρετισμὸν του ἐζήτησεν ὅπως τό Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν Μέσης Ἀνατολῆς θέσῃ ὡς ἓνα τῶν κυρίων στόχων του τήν προαγωγήν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Μόνον οὕτω, εἶπεν, ἡ χριστιανικὴ μαρτυρία θά καταστῆ πιστευὴ εἰς τό πλαίσιον τῆς συγχρόνου μεσανατολικῆς κοινωνίας.

— Ὀρθόδοξος ὁμολογία τοῦ Καθολικοῦ τῆς Συριακῆς Ἐκκλησίας τῆς Ν. Ἰνδίας.

Εἰς συνέντευξίν του πρὸς τήν βουλγαρικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐφημερίδα "Καρκόβεν Βέστνικ" (Ἐκκλησιαστικὸς Ἀγγελιαφόρος) ὁ νέος Πατριάρχης-Καθολικὸς τῆς Ἀνατολῆς (ἦτοι τῆς εἰς τὰς Ἀρχαίας Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας ἀνηκούσης καί εἰς χαλαρὰν κανονικὴν ἐξάρτησιν ἐκ τῆς Συριακῆς Ἐκκλησίας τῆς Δαμασκοῦ τελοῦσης Ἐκκλησίας τῆς Ν. Ἰνδίας) Βασίλειος Μάρ Θωμᾶ Ματθαῖος Α' ἐδήλωσεν ὅτι μεταξύ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν δέν ὑπάρχουν δογματικαὶ διαφοραὶ ἀλλὰ μόνον διαφοραὶ εἰς τήν δογματικὴν ἔκφρασιν ὠρισμένων ἀληθειῶν τῆς πίστεως. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ν. Ἰνδίας περιλαμβάνει 1,5 ἑκατομμ. πιστῶν κατανεμημένων εἰς 12 Ἐπισκοπὰς. Διαθέτει ἐπίσης 6 ἀνδρι-

κάς καί 8 γυναικείας μονάς, 1 ἐκκλησιαστικόν Σεμινάριον ὡς καί σημαντικόν ἀριθμόν σχολῶν καί ἰδρυμάτων κοινωνικῆς προνοίας.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

- Ἡ ὁμολογία Χριστοῦ εἰς τήν ὀρθόδοξον μαρτυρίαν καί τὰς οἰκουμενικάς σχέσεις : ὁμιλία τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνοῦ.

Ὅπως ἀνήγγειλεν εἰς τό τεῦχος 156 αὐτῆς ἡ "Ἐπίσκεψις" ὁ Προϊστάμενος τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς Σαμπεζύ σεβ. Μητροπολίτης Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνός ἐκλήθη νά συμμετάσχη εἰς μίαν σειράν διαλέξεων, τήν ὁποίαν ὠργάνωσεν ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἀρχιεπισκοπή τοῦ Μάϊντς μεταξύ Ὀκτωβρίου 1976 καί Μαρτίου 1977. Ἡ ὁμιλία τοῦ σεβ. Δαμασκηνοῦ, φέρουσα τόν τίτλον : "Ἡ προσβάσις εἰς τήν ὁμολογίαν Χριστοῦ μέ ἰδιαιτέραν ἀναφοράν εἰς τήν ὀρθόδοξον μαρτυρίαν καί τὰς οἰκουμενικάς σχέσεις", ἐπραγματοποιήθη τήν 1 Μαρτίου ἐ.ξ. Ἐξ αὐτῆς ἀναδημοσιεύομεν χαρακτηριστικά ἀποσπάσματα :

"Ὅταν ὁμιλῶ ὡς Ὁρθόδοξος περί τῆς ὁμολογίας Χριστοῦ, ἐννοῶ δι' αὐτοῦ ὄχι ἀπλῶς ἓνα ὀρθολογιστικόν δημιουργήμα τῆς Ἐκκλησίας ὡς θεσμοῦ, ἀλλά τήν ζωντανήν ἐκφρασιν τῆς εἰς Χριστόν πίστεως. Ἡ χριστολογική ἀλήθεια ὑπό τήν ὀρθόδοξον προοπτικήν δέν εἶναι μία ἀπλή ἰδέα ἢ ἓνα σύστημα ἰδεῶν, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: "ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια" (Ἰω. 14,6). Κατά βάσιν, ἐπομένως, ἡ ἀλήθεια ταυτίζεται μέ τό πρόσωπον καί δέν πρέπει νά ἐννοηθῆ ὡς κάτι τό μή ὑποστατικόν. Ἀλήθεια, Χριστός καί Ἐκκλησία δέν δύνανται νά χωρισθοῦν τό ἓν ἀπό τό ἄλλο, ὁ Χριστός εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Ἀπό αὐτό συνάγεται, διατί ἡ ὁμολογία Χριστοῦ, τό πανάρχαιον Σύμβολον Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, ἔχει ἀναχθῆ εἰς τήν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς ζῶσαν πραγματικότητα. Συνήθως ψάλλεται. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀντιλαμβάνεται οὕτω τήν ὁμολογίαν ὡς δοξολογίαν. "Δέν θά πρέπει νά ἐννοηθῆ τόσον ὡς κάτι τό διανοητικόν ὅσον ὡς ἓνας ἀλαλαγμός χαρᾶς" εἶναι ὁ ὕμνος μιᾶς πανίσχυρης ὄντολογικῆς συναντήσεως μέ τόν Θεόν". Τό Σύμβολον τοῦτο εἶναι τό θεμέλιον ὄλων τῶν ἄλλων συμβόλων πίστεως ὁποῖος τό διατηρεῖ ἀλώβητον εἰς τήν καρδιάν του, ἀποκτᾷ τήν σωτηρίαν. Ὡς ἐκ τούτου εἰς τήν Ἀνατολήν ἐμφανίζεται ὡς θεόπνευστον. Κάθε λέξις ἔχει σημασίαν. Τοῦτο ὅμως δέν πρέπει νά τονισθῆ πέραν τοῦ δέοντος: σημασίαν δέν ἔχει τόσον ἡ διανοητικῶς ἐννοουμένη λέξις, ὅσον ὁ πνευματικός χρωματισμός τῆς. Δέν εἶναι διατύπωσις λογικῆς ὑφῆς, ἀλλά λειτουργία, προσευχή, λατρεία. Τό περιεχόμενον του ὑπερβαίνει κάθε ὄρισμόν.

Ἐρωτᾶται ὁμως : ποῖος ἤμπορεῖ νά ἐκφράσῃ τό ἀσύλληπτον καί ἄρρητον μυστήριον τοῦ Θεοῦ; Ποῖος δύναται προσδιορίσῃ τό ἀπροσδιόριστον χωρίς νά διατρέξῃ τόν κίνδυνον νά κάμῃ τόν Θεόν ἓνα εἶδωλον; "Ἔν πάντων ἐπέκεινα" τί γάρ θέμις ἄλλο σε μέλπειν;" λέγει Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ὑπάρχει μία εἰκὼν, μία ἔκφρασις τοῦ Θεοῦ;

Τό ἐρώτημα τοῦτο ἄπτεται τῆς Ἐνανθρωπίσεως. Ἐάν δέν ὑπάρχῃ καμμία εἰκὼν Χριστοῦ, τότε ὁ Κύριος μένει ἀθέατος, τότε ἔχει ἀναρπαγῆ ἀπό μέσου ἡμῶν. Διά τῆς ὀρθῆς, ἀντιθέτως, διδασκαλίας καί ἀπεικονίσεως τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἁγίων τό θεῖον, τό οὐράνιον θεωρεῖται ὡς δυνάμενον νά βιωθῆ εἰς τόν χώρον τοῦ ἐνταῦθεν, ὡς δυνάμενον νά γνωσθῆ. Ὑπάρχει θεοφάνεια. Διά τοῦτο καί ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός παρατηρεῖ, ὅτι τό σύνολον τῶν δογματικῶν ἐρωτημάτων ἀντικατοπτρίζεται εἰς τήν λατρείαν τῶν εἰκόνων. Ὁ ἴδιος ὁ Θεός φέρει ἐν ἑαυτῷ μίαν εἰκόνα του, τόν Υἱόν του. Αὐτός εἶναι ἡ ἀγία ἀπεικόνισις τοῦ Πατρὸς, ἡ αἰωνία εἰκὼν του. Δι' αὐτό καί μόνον αὐτός ἠδύνατο νά ἀνανεώσῃ τήν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τήν ἐνσάρκωσίν του καί οὕτω νά ἀποκαταστήσῃ τόν ἄνθρωπον...

... Ὄταν (ἐπομένως) θέλῃ κανεὶς νά λάβῃ σήμερον σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τήν πατροπαράδοτον ὁμολογίαν Χριστοῦ, τότε ὀφείλει νά θέσῃ τό ἐρώτημα, ποίαν θέσιν λαμβάνει καί πρέπει νά λαμβάνῃ σήμερον εἰς τήν ζωὴν καί τήν σκέψιν τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὁμολογία αὐτή. Πῶς ὁμολογεῖ κανεὶς σήμερον τόν Χριστόν ὡς τόν Κύριον, τόν υἱόν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος; Καί πῶς δύναται νά μεταβιβάσῃ περαιτέρω αὐτήν τήν μαρτυρίαν Χριστοῦ; Αὐτά εἶναι ἐρωτήματα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Γεν. Συνέλευσις τοῦ Ναϊρόμπι προσεπάθησε νά ἀπαντήσῃ.

Ἡ πρόσβασις εἰς τήν ὁμολογίαν Χριστοῦ ὑποχρεώνει τήν Ἐκκλησίαν νά ἀντιμετωπίσῃ τὰ προβλήματα κάθε ἐποχῆς καί νά ἀνευρίσκῃ λύσεις εἰς αὐτά. Σήμερον ὅ,τι προέχει εἶναι ὁ ἄνθρωπος εἰς τήν ἐποχὴν τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνικῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει χάσει τόν προσανατολισμόν του καί δέν γνωρίζει πλέον ποῖος εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ τήν εἰρήνην καί κάμνει ἔκκλησιν διὰ δικαιοσύνην, ὁ περιφρονημένος καί διψῶν δι' ἀξιοπρέπειαν, ὁ κατὰ τραγικόν τρόπον ἀπομονωμένος. Προέχει ἡ ἐπαλήθευσις τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς τόν Θεόν, ἡ γεφύρωσις τοῦ χάσματος με-
ταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου.

Αἱ πολύπλευροι ἀντιπαραθέσεις ἀπόψεων αἱ σχετικαί πρός τό Σύμβολον τῆς πίστεως ὠδήγησαν προσφάτως εἰς τήν διατύπωσιν τῆς γνώμης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τό ὑποκείμενον τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, θά πρέπει συγχρόνως νά γίνῃ καί τό περιεχόμενον αὐτῆς, ἀκριβῶς ὅπως ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα. Ποῖον, ἐρωτοῦν, εἶναι αὐτό τό "ἐγώ", τό ὁποῖον ὁμολογεῖ: "πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν"; Ἐν προκειμένῳ ἀγνοεῖται τό γεγονός, ὅτι ἡ ἐνανθρώπισις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδιαχωρίστως συνδεδεμένη μέ τήν ἐνανθρώπισιν τοῦ ἰδίου τοῦ ἀνθρώπου. Δέν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἀρκετά, ὅτι τό ὅλον περιε-
χόμενον τῆς πίστεως προϋποθέτει τόν ἄνθρωπον καί ὅτι Χριστολογία

σημαίνει κατ'οὐσίαν Σωτηριολογίαν. Δέν ἀναλογίζεται κανεῖς ἀρκετά, ὅτι ὁ θεός ἐγένεν ἄνθρωπος ἐν Χριστῷ ἵνα τό ἀνθρώπινον εἶναι προσδιορισθῆ ἀπό τό ἀνθρώπινον εἶναι τοῦ θεοῦ. Κατ'αὐτόν τόν τρόπον ὑποχωρεῖ σήμερον συχνά ἡ θεολογία ὀπίσω ἀπό κοινωνικάς, κοινωνιολογικάς καί ἀνθρωπολογικάς προοπτικάς. Ὁ Οὐκουμενισμός ὁμοιάζει νά εὐρίσκεται καθ'ὁδόν πρός τόν Ἀνθρωπισμόν, ἐπειδή ἐπιθυμεῖ νά ἐπιταχύνη τήν ἐξέλιξιν πρός τήν μέλλουσαν παγκόσμιον κοινότητα, τήν μίαν ἀνθρωπότητα. Σημαίνει ὅμως ἄρα γε τοῦτο, ὅτι ὀφείλει κανεῖς νά ταυτίζη τόν θεόν μέ τούς καταπιεζομένους καί τό μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου μέ τήν ὑπέρβασιν τῆς βίας καί τῆς ἀδικίας; Ἡ δικαιοσύνη δέν ἐπιτρέπεται νά συγχέεται μέ τήν δικαίωσιν, οὔτε ἡ πολιτική ἀπελευθέρωσις καί ἡ νίκη ἐπί τῆς πτωχείας μέ τήν Σωτηρίαν. Ὁ Μπερντιάγεφ εἶπεν ὅτι τό ἐρώτημα ὡς πρός τόν ἰδικόν μου ἄρτον εἶναι ἓνα ὑλικόν ἐρώτημα, ἐνῶ τό ἐρώτημα ὡς πρός τόν ἄρτον τοῦ πλησίον μου εἶναι πνευματικῆς φύσεως. Ὑπάρχει κάτι τό ἀληθινόν εἰς αὐτό: ἂν αἱ ἄνθρωποι θά ἔχουν ἀρκετόν ἄρτον διά νά ζήσουν, τοῦτο θά ἐξαρτηθῆ ἐκ τοῦ ἂν ἀρκετοί ἄνθρωποι θά ἀναγνωρίσουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος "οὐκ ἐπ'ἄρτῳ μόνον ζήσεται"... ἐκ τοῦ ἐάν, μέ ἄλλας λέξεις, θά δυνηθῆ νά ἐπανακτῆ τήν ἀρχήν τῆς παραδόξου ἰσορροπίας μεταξύ θείου καί ἀνθρώπινου στοιχείου, ὑπερβατικοῦ καί ἐνδοκοσμικοῦ.

Μόνον ἔτσι δύνανται οἱ χωρισμένοι Χριστιανοί νά εὔρουν τήν πρόσβασιν πρός μίαν ὁμολογίαν Χριστοῦ, παρ'ὅλον ὅτι ὑπάρχουν πολλάί μαρτυρίαι Χριστοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι τοπικῶς, χρονικῶς καί πολιτιστικῶς προσδιορισμένα. Ὑπάρχει μόνον μία ὁμολογία Χριστοῦ, ἀκριβῶς ὅπως ὑπάρχει μόνον ἓνα καί ἀμέριστον σῶμα Χριστοῦ. Ἐμπρός εἰς τήν μίαν εὐχαριστιακήν Τράπεζαν ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκει τήν πλέον ἐμφανῆ ἐκφρασίαν τῆς, συγχρόνως ὅμως καί ὁ χωρισμός τῆς τήν πλέον ὀδυνηράν του ἐκδήλωσιν. Αὐτή ἡ διαπίστωσις μᾶς πιέζει νά καταρρίψωμεν τά χωρίζοντα ἡμᾶς τείχη, νά ἐγκύψῃ ἕκαστος ἐπί τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ὁμολογίας Χριστοῦ καί νά ἐμβαθύνῃ τήν ἰδίαν ἑαυτοῦ κατανόησιν αὐτῆς. Μία διεσπασμένη Χριστιανοσύνη εἶναι μία ἀνοικτή πληγή εἰς τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ πληγή αὕτη πρέπει νά ἐπουλωθῆ. Ὅχι ἀπλῶς διά λόγους "τακτικῆς", π.χ. διά νά προσφέρωμεν εἰς τόν ἀθεϊσμόν ἓνα κοινόν μέτωπον· ἀλλά διά τόν ἴδιον τόν Χριστόν καί τήν ἀλήθειάν του, διά νά πραγματοποιηθῆ ἐκεῖνη ἡ ἐπιθυμία του, τήν ὁποίαν εἰς τήν τελευταίαν προσευχήν του ἐξέφρασε : "ἵνα πάντες ἐν ᾧσι... ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ" (Ἰω.17,21).

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 165.- ALEXIOU (Margaret): The Lament of the Virgin in Byzantine Literature and Modern Greek Folk-Song. Byz. and Mod. Gr. Stud. 1(Pittsburgh 1975) 111-140.
- 166.- BARNARD (W.): The Use of the Bible in the Byzantine Iconoclastic Controversy. Theol. Zeitschr. 31(1975)78-83.
- 167.- BOSCHKOV (A.): La peinture bulgare des origines au XIXe siècle. Photographies de J. TOMANOV. Recklinghausen: Verl. A. Bongers, 1974, 410 p., 257 illus. en couleurs.
- 168.- DE'MAFFEI (Fernanda): Icona, pittrice e arte al Concilio niceno II e la questione della scialbatura delle immagini, con particolare riferimento agli Angeli della chiesa della Dormizione di Nicea. Roma: Bulzoni Ed., 1974, 164 p., 49 ill.
- 169.- DJURIĆ (V.J.): Mileševa et le type des églises de la Drina. "Raška Baština" (RB) 1(Kraljevo 1975)15-27, 16 illus. (σερβιστί μετά περιλήψεως γαλλιστί).
- 170.- EMILIANOS (Métropolitte de Calabre): Dégager la voie. POC XXVI(1976)193-208.
- 171.- FREYDANK (D.): Die Himmelfahrtshomilie „Veselite se nebesa" des Exarchen Johannes und ihre griechischen Vorlagen. Zeitschr. f. Slawistik 20(1975)382-390.
- 172.- KARAGEORGES (V.): Chroniques des fouilles et découvertes archéologiques à Chypre en 1974. Bull. Corr. Hell. 99 (1975)801-851, 76 ill.
- 173.- MEIJERING (E.P.): Athanasius on the Father as the origin of the Son. Nederl. Archief v. Kerkgesch. 55(1974)1-14.
- 174.- MOURIKI (Doula): The Frescoes of the Church of St. Nicholas at Platsa in the Mani. Published on the occasion of the 50th anniversary of the foundation of the Bank of Attica. Athens 1975, 89 pp., 80 illus. black-and-white, 25 illus. colour, plates.
- 175.- NAȘTUREL (P.Ș.): Le monastère athonite de Stavronikita et les Roumains. Rev. Et. Roumaines, 15(1975)202-210.
- 176.- PANIĆ (D.) - BABIĆ (G.): Bogorodica Ljeviška. (Ἡ Παναγία Λεβίση.) Beograd: Ed. Srpska književna zadruga, 1975, IX + 148 pp. (English summary pp. 105-114), 51 εἴχρ. πίν., 30 πίν. μαυρ./ἀσπρ.
- 177.- ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ / PAPAGEORGIU (A.): Κύπριοι ζωγράφοι φορητῶν εἰκόνων τοῦ 16ου αἰῶνα. Report of the Department of Antiquities, Cyprus 1975. Rep. of Cyprus. Min. Comm. and Works (Nicosia 1975)159-182, 2 illus., plates.
- 178.- PHEIDAS (Vlassios): Présupposés fondamentaux pour un dialogue théologique officiel entre l'Eglise orthodoxe et l'Eglise catholique romaine. POC XXVI(1976)220-229.

- 179.- QUACQUARELLI (A.): Il leone e il drago nella simbolica dell'età patristica. (Quad. di Vetera Christ., 11.) Bari: Ist. Lett. Crist. Ant. Univ. di Bari, 1975, 153 p., 19 ill.
- 180.- IDEM : I riflessi di Ps 90 (91), 13 nell'età patristica. Le arti figurative. Vetera Christ. 12(1975)5-45, 19 ill.
- 181.- STANIĆ (R.): La peinture murale de l'église du monastère Crna Reka. RB 1(1975)95-129, 29 illus. (σερβιστί μετά περιλήψεως γαλλιστί).
- 182.- STUBBLEBINE (J.H.): Byzantine Sources for the Iconography of Duccio's Maestà. Art Bull. 57(1975)176-185, 13 illus.
- 183.- TABAKOVA-CANOVA (G.) - OVCAROV (T.): Basilique de la haute époque byzantine du village Krūn, dép. de Stara Zagora. Archeologija 17, 3(1975)43-51, 7 ill. (βουλγαριστί μετά περιλήψεως γαλλιστί).
- 184.- TEMPLE (D.): Masterpieces of Byzantine and Russian Icon Painting, 12th - 16th Century. London: Temple Gallery (Exhibition), 1974, 96 pp., colour illus.
- 185.- THIERRY (Nicole): Une iconographie inédite de la cène dans un réfectoire rupestre de Cappadoce. Rev. Et. Byz. 33(1975) 177-185, illus.
- 186.- Acta Conciliorum OEcumenicorum...instituit E. SCHWARTZ, continuavit J. STRAUB. Tomus IV vol. III pars I: Index generalis Tomorum I-III, pars I: Indices codicorum et auctorum congressit R. SCHIEFFER. Berlin: de Gruyter, 1974, IX + 579 S.
- 187.- Cърква Sveti Stefan Nesebŭr (Ἡ ναός τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Μεσημβρίας.) Σόφια: s.l., s.a., 1975, 60 σσ., πλεῖστ. πίν. (βουλγαριστί).
- 188.- Drevnerusskoe iskusstvo. (Παλαιорωσσιική τέχνη.) Zarubežnye svjazi. Μόσχα 1975, πλεῖστ. πίν. (ρωσσιιστί).
- 189.- Dumbarton Oaks Bibliographies based on "Byzantinische Zeitschrift". Series I: Literature on Byzantine Art 1892-1967. Vol. 2: By Categories. London : Mansell, 1976, 616 pp.
- 190.- (The) Historiography of Yugoslavia 1965-1975. Belgrade. 1975, 522 p.
- 191.- Islam and Cultural Change in the Middle Ages. Wiesbaden: Harrassowitz 1975.
- 192.- (Le) Monde Grec. Hommage à Claire Préaux. Bruxelles: Ed. de l'Univ. (réd.: P. MORAU), 1975.
- 193.- (The) Place of Book Illumination in Byzantine Art. Princeton 1975.